

آینده آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی در سطح دکتری

خوشبختانه روز به روز بر تعداد کتابدارانی که در ایران و خارج از ایران به درجه دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی نائل می‌شوند افزوده می‌شود و حضور این افراد در گروه‌های کتابداری یا در مراکز اطلاع‌رسانی زمینه‌های مساعدتری برای رشد کمی و کیفی فعالیتهای آموزشی، پژوهشی و حرفه‌ای کتابداری فراهم می‌آورد. همزمان تعدادی از کتابداران با مدرک دکتری در حال بازنشستگی هستند.

حدود ده سال پیش این فکر تقویت شد که تعداد اندکی از دانش‌آموختگان کتابداری با مدرک دکتری به دهه سوم سالهای رسمی خدمت خود رسیده‌اند و چنانچه تدبیری اندیشیده نشود، در اندک مدتی صحنه کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران از تحصیل‌کردگان با مدرک دکتری خالی می‌شود. نگرانی از این وضعیت نامطلوب بود که عضوی از گروه کتابداری دانشگاه فردوسی و عضوی از گروه کتابداری دانشگاه شیراز به فکر راه‌اندازی دوره دکتری مشترک کتابداری و اطلاع‌رسانی، در دو دانشگاه شدند و مقدمات راه‌اندازی این دوره مشترک را تا برگزاری آزمون و انتخاب دانشجویان به طور مشترک، ادامه دادند... اما همزمان با معرفی دانشجویان به دانشگاه شیراز در سال 1377، بخش مشترک برنامه نادیده گرفته شد و هر یک از دو دانشگاه به تنهایی ارائه دوره دکتری را بر عهده گرفتند¹. اکنون پس از گذشت 9 سال 5 نفر از دانشگاه شیراز، 5 نفر از دانشگاه فردوسی و 2 نفر از دانشگاه تهران در دوره دکتری فارغ‌التحصیل شده‌اند. یعنی طی 9 سال 12 نفر از دانشگاه‌های دولتی ایران به درجه دکتری نائل شده‌اند. از این 12 نفر 8 نفر با عنوان استادیار به تدریس در دانشگاه‌ها اشتغال دارند و چهار نفر هنوز رسماً به کار آموزش در دانشگاه‌های دولتی نپرداخته‌اند.

همزمان بازنشستگی اعضای هیئت علمی گروه‌های کتابداری در سطح دکتری آغاز شده است. دکتر دیانی، دکتر علومی و دکتر تسبیحی رسماً بازنشسته شده‌اند. دکتر عباس‌حری، دکتر فرج‌پهلوی، دکتر کوکبی، دکتر عصاره، دکتر بیگدلی، دکتر معرف زاده، دکتر آزاد، دکتر فتاحی، دکتر پریخ، دکتر کیانی، دکتر مهرداد، دکتر جوکار و دکتر حیاتی در صف بازنشستگان هستند. به بیانی در آینده‌ای نه چندان دور، 16 نفر از استادیاران، دانشیاران و استادان از آموزش کتابداری کنار می‌روند.

ساده‌ترین پیامد این وضعیت، تضعیف گروه‌های آموزشی با درجه دکتری است. دوره دکتری دانشگاه شیراز عملاً تعطیل شده است، دوره دکتری دانشگاه تهران به سختی به راه خود ادامه می‌دهد و دوره دکتری دانشگاه شهید چمران با 4 دانشجو و مشهد با 9 دانشجو در نیمه راه، دچار تزلزل شده‌اند، به ویژه که هر سال ناخواسته تعداد دانشجوی ارشد بیشتری برای آنها پذیرفته می‌شود.

۱. برای مطالعه تاریخچه راه‌اندازی دوره دکتری مشترک، به مقاله زیر مراجعه کنید:

دیانی، زهیر. چگونگی شکل‌گیری اولین دوره دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی در دانشگاه‌های زیر پوشش وزارت فرهنگ و آموزش عالی. **کتابداری و اطلاع‌رسانی**. دوره دوم. شماره چهارم (زمستان ۱۳۷۸)، مسلسل ۸ ص ۱۷ به بعد.

آیا کتابداران ایران، در آینده ای نزدیک شاهد بحران در آموزش و در حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی خواهند بود؟ یا دانش‌آموختگان دوره‌های دکترای داخلی (دانشگاه‌های دولتی و دانشگاه آزاد) و نیز دانش‌آموختگان دوره‌های خارج از ایران (هند و دیگر کشورها) که هنوز یا در ابتدای راهند و یا در نیمه راه شغلی خود، کیفیت آموزش، پژوهش و فعالیتهای حرفه‌ای کتابداری را به سطحی مطلوب زمان خود می‌رسانند؟

برای پاسخ‌دهی به این پرسش به کمترین اطلاعی که نیاز داریم، اطلاعات کمی و کیفی درباره کلیه کتابداران با درجه دکترای کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران است که در مؤسسات آموزشی، مؤسسات پژوهشی و کتابخانه‌ها یا مراکز اطلاع‌رسانی ایران، به کار اشتغال دارند. در اختیار داشتن، فهرست کاملی از مشخصات این افراد، همراه با اطلاعات زندگینامه‌ای شامل تحصیلات، سوابق کاری و تألیفات و درس‌هایی که تدریس کرده‌اند بخشی از اطلاعات اولیه مورد نیاز است. افزون بر این، این افراد دارای تواناییهای بالفعل و بالقوه‌ای هستند که آگاهی از آنها برای رسیدن به تصویر کامل از امکانات حرفه کتابداری در سطح دکتری برای همزمان شدن با تحولات و فراتر رفتن از آن مورد نیاز است.

چه کسانی می‌توانند این اطلاعات را فراهم آورند؟

1. بخشی از این اطلاعات را خود این افراد می‌توانند فراهم آورند. متأسفانه، فرهنگ ما، معرفی خود را نوعی خودنمایی تلقی می‌کند. لذا، افراد ترجیح می‌دهند دیگران درباره داشته‌های آنها بنویسند یا بگویند. اگر این برداشت درست نیست، تقاضا دارم خود آنها به ارائه این‌گونه اطلاعات که احتمالاً فراتر از دو صفحه نخواهد بود پردازند.

گمان می‌کنم دانشجویان و همکاران این افراد بیش از هر شخص دیگری از تواناییهای بالفعل و بالقوه این افراد اطلاع داشته باشند. بر این اساس از دانشجویان و همکاران این افراد دعوت می‌شود تا آن بخش از اطلاعات را که جنبه عینی دارد به صورت جمعی و آن بخش از اطلاعات را که به برداشت خود آنها از تواناییهای این افراد مربوط است به صورت انفرادی تهیه فرمایند. افزون بر ذکر تواناییها به صورت توصیفی، مناسب است کمیته باسقف 20 به هر فرد اختصاص داده شود تا واقعیت توصیفات با کمیته که ذکر می‌شود، بیشتر قابل لمس باشد.

تلخیص کل مطلب در یک صفحه کار تحلیل را آسانتر و امکان نشر نتایج را سرعت می‌بخشد. مشارکت متعهدانه شما در فراهم آوردن تصویری واقعی از تواناییهای بالفعل و بالقوه نیروهای متخصص این رشته، پاسخی درخور برای پرسشی که مطرح شد فراهم می‌آورد و چشم‌اندازی روشن‌تر از واقعیات این رشته در سالهای آتی برایتان فراهم خواهد آورد. حال که شما در این راه قرار دارید، چه بهتر که نور بیشتری بر این راه بتابانید.

نامه‌های پستی خود را که حاوی یک یا دو صفحه اطلاعات خام برای هر فرد است، برای تحلیل و رسیدن به پاسخ اصلی این پرسشگر با موضوع، دوره دکتری، به یکی از آدرسهای زیر ارسال دارید:

مشهد: دانشگاه فردوسی، دانشکده علوم تربیتی، محمدحسین دیانی

Daneshvarz85@gmail.com

محمدحسین دیانی
سر دبیر